

DERS DENETİMİ

Doç. Dr. Haydar TAYMAZ*

Eğitim etkinliklerinin temel ögesi olan öğretmenin hergün gelişmekte olan teknoloji, çoğalan sosyo-ekonomik sorunlar, çağın getirdiği yenilikler karşısında başarılı olabilmesi ve sürdürebilmesi için sürekli olarak geliştirilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir. Öğretmene yapılan yardım kuşkusuz öğrenciye yansımaktadır. Eğitim sisteminde öğretmene yardım edilebilmesi için hangi tür yardıma ihtiyacı olduğunun saptanması, onun için de çalışmalarının izlenmesi ve denetlenmesi zorunludur.

Ders denetimi, bir öğretim kurumunda, öğretmenin öğrenci ile karşılıklı bulduğu ve öğretim yaptığı sırada davranışlarının gözlenmesi, ders öncesi ve sonrası etkinliklerinin incelenmesi ve değerlendirilmesi için yapılan denetimdir.

Teknik denetim olarak nitelendirilen ders denetimi, öğretmenin öğretim yapma ve ders vermedeki başarısını değerlendirmenin yanı sıra, yeteneklerinin geliştirilmesi, mesleğe ve çevreye uyumunun sağlanması, yenilik ve gelişmelerin tanıtılması, mesleki yardımda bulunulması, eksiklik ve hatalarının saptanarak giderilmesi ve geliştirilmesini amaçlar.

Ders denetimi okullarda genel denetim sırasında veya bunlar ayrı olarak yapılan, öğretmenin kendi alanındaki yetişkinliğini ve çalışmasını inceleyip değerlendirmeye yönelik bir denetim türüdür. Ayrıca öğretmenin sicil amirleri tarafından ortaklaşa doldurulan sicil raporlarında değerlendirme sonucu yetersiz olarak belirlendikleri veya bakanlık müfettişlerinin denetimleri sonunda yetersiz bulup tekrar denetlenmesini önerdikleri öğretmenin branş müfettişi tarafından tekrar denetlenmesini öngören ve bakanlık onayına dayalı olarak yapılan denetime, mucipli ders teftişi denir.

* Eğitim Yönetimi ve Planlaması Bölümü

Ders Denetiminin Amaçları

Ders denetimi, eğitimin saptanmış hedeflerine ulaşmak için öğretim ve öğrenim etkinliklerinin oluşumunu gözlemek üzere ders-hane, laboratuvar ve atelyelerde yapılır. Ayrıca bu yerlerdeki gözlem dışında öğretmenin yaptığı öğretime hazırlık ve tamamlayıcısı durumunda olan ders dışı etkinlikleri de incelenir. Ders denetiminin amaçları denetimin genel amaçları içinde yer alır ve aşağıdaki şekilde sıralanabilir.

1. Öğretmenin özellikle iyi ve ümit verici karakteristiklerini saptamak.
2. Öğretmenin öğretimdeki eksik yönlerini belirlemek, gideci önerilerde bulunmak.
3. Öğretmenleri görevlerini en iyi bir şekilde yapmaya özendirmek ve güdülemek.
4. Okulda yapılan öğretimde birlik sağlamak üzere yardımcı olmak.
5. Okulda öğretmenlerin uyguladıkları öğretim metotlarını geliştirmek.
6. Öğretim araçlarının sağlanması ve kullanılmasında yardımcı olmak.
7. Öğrenci başarısının bilimsel yöntemlerle ölçülmesi ve değerlendirilmesinde yardım etmek.
8. Öğretmenin karşılaştığı sorunları çözümlemede yol göstermek.
9. Öğretmenlere yapılan yardımlarla denetim etkinliklerine güvenlerini artırmak.
10. Öğretmenin öğretimdeki başarısını değerlendirmek ve rapor hazırlamak.

Ders Denetiminde Karşılaşılan Sorunlar.

Ders denetimi öğretimin etkililik derecesini, öğrencilerin yetiştirilmesinde yararlanılan kaynakları gözlemek ve gelişmeyi sağlamak amacı ile yapılır. Ancak denetim sırasında gözlenen öğretmen davranışı olduğundan, öğretmenin değerlendirilmesi ile sonuçlanır. Ders denetimlerinde karşılaşılan sorunlar, teftişin genel sorunlarından soyutlanamaz. Öğretmenlerin ders denetimlerinde karşılaşılan sorunlar aşağıdaki şekilde özetlenebilir.

1. Öğretmenler ders denetiminin hangi ölçütlere göre yapıldığı ve değerlendirildiğini tam olarak bilmemektedirler.

2. Değerlendirmelerde açıklık ilkesine tam uyulmadığından öğretmenler denetim sonuçlarını, dolayısıyla olumlu ve olumsuz bulunan yönlerini öğrenememektedirler.

3. Ders denetimi yolu ile yapılan değerlendirmeler öğretmenlerin yetiştirilmesinde ve geliştirilmesinde fazla etkili olamamıştır.

4. Ders denetimi yolu ile yapılan değerlendirmelerde, başarının objektif olarak ölçülmediği kanısı yaygındır.

5. Ders denetimleri için ayrılan süre, öğretmenleri çeşitli yönleri ile tanıyıp değerlendirmeye yetmemektedir.

6. Ders denetimi yapan müfettişler öğretmenlere beklenen rehbeklik ve güdülemede bulunamamaktadırlar.

7. Öğretmenler müfettişlerin geneldeki tutum ve davranışlarından hoşnut değildirlar.

8. Müfettişlerin öğretmenleri değerlendirirlerken okul müdürünün etkisi altında kaldıkları genel bir kanıdır.

9. Ders denetiminde hata ve eksikliklerin giderilmesi için önlemler önerilmesi yerine raporlanması yoluna gidilmektedir.

10. Ders denetimlerinde süreklilik sağlanamamakta, uzun yıllar ders denetimi görmeyen öğretmenler çoğunluktadır.

Ders Denetiminde Dikkat Edilecek Hususlar

Denetimin bir eğitimsel rehberlik biçimini alması ve bunun gereklerinin yerine getirilmesi kuşkusuz bazı hususların gözönünde bulundurulmasını gerektirir. Ders denetiminin amaçlarına ulaşabilmesi için aşağıda sıralanan genel kurullara uyulması gerekir.

1. Ders denetimi önceden planlanmalıdır. Denetim yolu ile kurum ve öğretmenin planlı çalışmaları izlenediğinde, diğar bir deyişle yapılan çalışmaların plana uygunluğu denetlendiğine göre denetimin daha iyi ve örnek olabilecek biçimde planlanmış olması gerekir. Denetim planı, yapılacak denetimin amaçları, denetlenecek öğretmenleri, dersleri, zaman ve süreleri kapsamına alır.

2. Ders denetiminden önce müfettiş dersine gireceği öğretmenle görüşmelidir. Bu görüşme müfettiş ve öğretmenin birbirlerini tanımlarını sağlayacak, bir nezaket kuralı yerine getirilmiş olacak, müfettişin rehberlik yapmasını kolaylaştıracaktır. Görüşme sırasında

öğretmenin hangi dersine ne zaman gireceği ve hangi konunun öğretimi izleneceği belirlenir.

3. Ders denetiminden önce yöneticilerden öğretmen hakkında bilgi alınmalıdır. Orta dereceli öğretim kurumlarında ders denetiminden önce okul müdüründen öğretmen hakkında bilgi ve kanaatlarını kapsayan bir formun doldurulması istenmektedir. Öğretmenin çeşitli yönlerden içinde bulunduğu ortam başarısını olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilecek, ders denetiminin yapıldığı süre içinde verilecek karar öğretmen hakkındaki değerlendirmenin objektifliğini zedeliyecektir. Bu form ve müdürün kanaatleri öğretmeni değerlendiren müfettişi bağlamaz, ancak kendisine yardımcı olur.

4. Ders denetimi için ne zaman girileceği önceden duyurulmalıdır. Öğretmenin öğretimdeki başarısı, görev gereklerini yerine getirebilme, kuralları uygulayabilme ve caba sarfetme derecesine bağlıdır. Ders denetimi kontrolden öte, rehberlik gerektirir. Kontrolü gerektiren özel durumlar dışında öğretmeni denetim için habersiz ce yakalama görüşü yarar sağlamaz.

5. Müfettiş dershaneye öğretmenle birlikte girmelidir. Müfettişin öğretmenle birlikte derse girmesi, öğretmenin öğrencilerine müfettişi tanıtmaya, sınıfta bulunacağını belirtme, öğretime başlama hazırlığını yapma imkanı verecektir. Öğretmen derse başladıktan sonra müfettişin dershaneye girmesi halinde, öğretim etkinliği düzensiz olarak bölünecek, öğrenciler beklenmedik bir ziyaretçi ile karşılaşacak, bir baskın havası yaratılacak, korku ve kuşku yeralacaktır. Aslında öğretmenle birlikte dershaneye girilmediğinde öğretmenin derse başla ile ilgili davranışları gözlenemeyecektir.

6. Müfettiş özel durumlarda öğretmenden sonra derse girmelidir. Öğretmenin program ve günlük planları dışına çıkan ders içi içi etkinliklerinde bulunduğu, gerekli öğretimi yapmadığı, öğretim süresini değerlendirmedeği gibi şikayet veya ihbarların olması halinde ders denetimi kontrol niteliğinde yapılabilir. Bu durumda dershaneye kapının çalınarak girilmesi tartışma konusu olmakla birlikte, en azından gelenek ve nezaket kuralı gereği, kapının çalınması önerilir. Habersiz ve yalnız derse giren müfettiş öğretmen ve öğrencilere kendini tanıtmalı, öğretmenin öğretime normal koşullarda devamını sağlamalıdır.

7. Müfettiş öğretmen ve öğrencileri izliyebileceği bir yere oturmalıdır. Ders denetimi sırasında öğretim ve öğrencilerin öğrenim

etkinliklerinin gözlenebilmesi için normal dersanelerde, dershanenin yan ortalarında bir yer seçmeli, öğrencilerin gereksiz dikkat ve ilgilerini çekici davranışlar göstermeksizin gözlemde bulunmalıdır.

8. Müfettiş denetim sırasında sınıfın bir üyesi gibi davranmalıdır. Denetim sırasında öğrencinin dikkat ve ilgisini çekecek davranışlardan kaçınmalı, bakışları yalnız öğretmen veya belirli öğrenciler üzerinde tutulmamalı, öğretmen hakkında not tutulduğu hissettirilmemelidir. Müfettiş sınıfın bir üyesi olarak öğrenciler arasında yer almalı, ders ortamının doğallığını bozmamalıdır. Ders sırasında öğretmenin sağlayacağı ortamdan yararlanarak samimi ve olumlu bir hava içinde öğrencilerin tartışmalarına katılarak, öğrenim durumlarını saptamalıdır.

9. Dershanede olumlu bir hava yaratılmalıdır. Müfettiş öğretmenle iletişim kurarak ve katkısını sağlayarak öğrencilerle dershanede konuşmalı ilişki içinde bulunmalıdır. Öğretim konusu ile ilgili ve öğrenci seviyesine uygun soruları gruba yönelterek soru-cevap yöntemi ile öğretime katılmalı, öğrencilerin dersle ilgili görüşleri hakkında bilgi edinmelidir. Öğrenci cevaplarının dikkatle izlenmesi, sorularının cevaplandırılması, uygun bir tartışma ortamını sağlanması öğretimin geliştirilmesini kolaylaştırır, denetimin önem ve gereği ile yararı kanıtlanır.

10. Müfettiş dershaneden öğretmenle birlikte ayrılmalıdır. Öğretmenin bir konuda yaptığı öğretimde, derse girişi, işleyişi ve sonunda özetleyişi ile değerlendirmesi gözlenmelidir. Ayrıca ders esnasında bütünlüğü bozmamak, denetime öğretimi geliştirmede bir süreç olduğunu kanıtlamak için denetimin dersin sonuna kadar sürdürülmesi gerekir.

11. Bir öğretmenin iki veya daha fazla dersi ve sınıfı varsa en az ikisindeki öğretimi gözlenmelidir. Öğretmenin bir günde ve yalnız bir ders saatinde yaptığı öğretim şekli ile başarısını değerlendirmekle belli bir andaki durumu saptanmış olur. Öğretmenin öğretimdeki başarısını dershanenin fiziki ortamı, öğrenci seviyesi ve sayısı, işlenen konu gibi faktörler de etkiler. Bu bakımdan değişik zaman, yer ve ortamda yapılan değerlendirme daha objektif olur.

12. Ders denetiminde çevre koşulları ve olanakları dikkate alınmalıdır. Öğrencilerin okulda kazandıkları bilgileri uygulama imkanı bulması çevre koşullarına ve bulunduğu ortama bağlıdır. Çevrenin yapısı, özellikleri ve beklentileri öğrencilerin davranışlarını, dolayısıyla öğretmenin de başarısını etkileyecektir.

13. Ders denetimi sonunda ara vermeden gözlem formu doldurulmalıdır. Müfettişin denetim yaptığı sırada not alması veya formu doldurması öğretmen ve öğrencilerin ilgisini çekecektir. Bu bakımdan dershane gözlemi eksiksiz olarak yapmalı, öğretimi dikkatle izlemeli, formdaki sorunların cevaplarını verebilecek gözlem sonuçlarını saklı tutmalıdır. Gözlem formu denetimden çok kısa bir zaman sonra doldurulmalıdır. Aksi halde müfettiş gözlem sonuçlarını hatırlama ve puanlamada güçlük çeker.

14. Ders denetimlerinde ders dışı etkinlikler de değerlendirilmelidir. Derslerin konuları, okulun amaçlarını gerçekleştirmek üzere öğrencilerde beklenen davranış değişikliğini oluşturacak bilgi, beceri ve tutumları kapsar. Öğrenciye istenilen davranış salt ders içi etkinliklerle değil, bunun yanı sıra, ders ve konuların özelliklerine göre ders dışında yapılacak çalışmalarla kazandırılır. Ayrıca öğretmenin okulda başarılı bir öğretim yapabilmesi için ders dışında bazı çalışmalar yapması beklenir. Bu bakımdan ders denetiminden sonra, öğretmenin ders öncesi ve sonrası yaptığı ders dışı etkinlikler de incelenerek form doldurulur.

15. Müfettiş ders denetimi sonunda öğretmenle yalnız görüşmelidir. Ders denetiminden sonra öğretmenle demokratik bir ortamda yapılan görüşmede, öğretmen davranışlarının olumlu ve beğenilen, olumsuz ve beğenilmeyen yönleri açıklanır. Öğretmenin beğenilmeyen davranışlarının biçimi, etken faktörler ve nedenleri tartışılır, giderilmesi ve geliştirilmesi için mesleki rehberlik yapılır ve yardım edilir.

16. Okuldaki denetim sonunda öğretmen toplantıları düzenlenmelidir. Okul yöneticilerinin de katılabileceği bu toplantılarda birey olarak öğretmen ismi verilmeksizin, öğretim süreci ile ilgili çeşitli konularda eleştiri yapılmalıdır. Eleştiri sırasında iyi ve olumlu yönler ile kötü ve olumsuz yönler açıklanmalı, nedenleri, etken faktörler, geliştirilmesi için önlemler tartışılmalı, önermeli, yol gösterilmeli ve yardım edilmelidir.

Ders Denetimi Gözlem Formu

Öğretmenin dershane içinde yaptığı çalışmaların planlı olarak gözlenmesi ve gözlem sonuçlarının işlenmesi için hazırlanan form-

dur. Bu formlar öğretmenlerin dersbane içinde yaptıkları öğretimle ilgili gözlem sonuçlarının aynı ölçeklere göre ve sistemli bir şekilde yazılması ve değerlendirme yapılması için hazırlanır ve kullanılır. Müfettiş, normal koşullarda öğretmenin ders verirken uyması gereken genel kuralları ve öğretimdeki becerisi hakkında, önceden kabul edilen bareme göre başarı derecesi saptar ve formdaki hanesine işaret koyar. Konulan işaretin derecesini gösteren sayısal değerlerin toplam ve ortalamaları alınarak gözlem sonu başarı belirlenir. Bu tür formları kullanmanın yararlarından biri, gözlenen bireyin hangi etkinlik veya davranışta başarılı, hangisinde yetersiz olduğu, net olarak görülebilmektedir.

Ders Dışı Etkinliklerin Değerlendirilmesi

Ders denetimlerinde sadece ders saatlerindeki çalışmaların değerlendirilmesi ile yetinilmiyerek öğretmenin ders dışı etkinliklerinde dikkate alınması gerekir. Ders dışı çalışmalarının değerlendirilmesi için tek bir kaynak ve yöntem yoktur. Öğretmenin bilgi ve becerisinden çok kazandığı alışkanlıkları gözliyerek, hakkında inceleme yapılarak bir hükme varılabilir. Öğretmenin ders dışı etkinliklerinin kolaylıkla değerlendirilmesi için öğretmenin çalıştığı okul ve alanına göre hazırlanmış formlar kullanılabilir. Örnek olarak verilen gözlem formu, orta dereceleri okulda, öğretmenin ders dışı etkinliklerini gözleme ve değerlendirmede kullanılmak üzere tasarlanmıştır. Taslak halindeki bu form geliştirilebilir.

Kullanılan Ölçekler

Denetim sonuçlarının değerlendirilmesi için, sistemde çok kullanılan, alışılmış ve benimsenmiş olan aşağıdaki ölçekler kullanılabilir.

<u>Puanlar</u>	<u>Başarı Derecesi</u>
0	Hiç
1	Yetersiz
2	Orta
3	İyi
4	Pekiyi
-	Gözlenemedi

Denetim yapılırken öğretmenin etkinlikleri a) doğru b) süresi içinde c) aranan nitelikte d) beklenen davranışı göstererek yapmadaki başarısı saptanır ve form üzerinde işaretlenir. İşaretili puanların toplamının başarı durumu değerlendirilir. Değerlendirme yapılırken aşağıdaki ölçek aralıkları ve dereceler kullanılır:

<u>Ölçek Aralığı</u>	<u>Başarı Derecesi</u>
0.00-0.79 arasındaki ortalama puanlar için	Yetersiz
1.80-2.59 " " " "	Orta
2.60-3.59 " " " "	İyi
3.40-4.00 " " " "	Çokiyi

Denetleme sonuçlarının 100 puan baremine göre değerlendirilmesi istenirse ortalamalar 25 katsayısı ile çarpılır ve aşağıdaki ölçek aralığı ile başarı dereceleri kullanılır.

<u>Ölçek Aralığı</u>	<u>Başarı Derecesi</u>
0 - 44 arasındaki ortalama puanlar için	Yetersiz
45 - 64 " " " "	Orta
65 - 84 " " " "	İyi
85 - 100 " " " "	Çokiyi

Formların altında not başlığı ile boş bırakılan alana gözlem yolu ile yapılan denetimle ilgili olarak açıklanması gerekli görülen hususlar yazılır. Bu formlar aynı veya farklı renklerde üçer adet, aralarına karbon konularak doldurulduğunda makama verilecek formun dışında birincisi müfettişte kalabilir ve bir kopyası öğretmene verilebilir.

Öğretmenin seçeceği öğretim metodunu belirleyen en önemli unsur, öğretimin amaçları ve prensipleri, sağlanabilen imkanları ve ortamdır. Her öğretim metodunun uygulanmasında gözlenecek davranışları farklılık gösterecektir. Bu nedenle ders denetim gözlem formları derslerin özellikleri dikkate alınarak hazırlanmalı ve uygulanmalıdır. Örnek olarak verilen aşağıdaki form, orta dereceli bir okulda genelde bir ders içi etkinliği gözlemek ve değerlendirmek üzere tasarlanmıştır. Bu taslak form geliştirilerek her des veya ders grupları için uygulamada kullanılacak formlar hazırlanabilir.

DERS DENETİMİ GÖZLEM FORMU

Okulun Adı : Denetlenen Ders-Konusu :
 Denetleme Tarihi : Sınıf ve Şubesi :
 Öğretmenin Adı ve Soyadı : Mezun Olduğu Okul :
 Sicil Numarası : Bölüm ve Branşı :

GÖZLENEN DAVRANIŞLAR		Puanlar					
		0	1	2	3	4	-
1.	Öğrencilerde derse karşı ilgi uyandırılması ve konunun benimsetilmesi						
2.	Konunun öğrenci yaşantısı ile ve önceki konularla ilişkisinin kurulması						
3.	Konunun amaç ve özelliğine uygun öğretim metodunun seçilmesi						
4.	Konunun ders planına uygun bir sıra ile doğru olarak işlenmesi						
5.	Konunun işlenmesinde öğretim ilkelerine ve prensiplerine uyulması						
6.	Öğrenciler arasında öğretimi kolaylaştırıcı ilişki kurulması ve disiplin sağlanması						
7.	Öğretim yapılan yerin durumuna göre ses tonunun ayarlanması						
8.	Öğrencilerle göz temasının sağlanması ve gözetim altında tutulması						
9.	Öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkların dikkate alınması						
10.	Dilbilim kurallarına uyulması ve bunun öğrencilerde gözetilmesi						
11.	Konunun işlenmesinde öğrencilerin ilgi ve katkılarının sağlanması						
12.	Yazı tahtası ve diğer öğretim araçlarının uygun biçimde kullanılması						
13.	Konunun işlenmesinde ilgili, güncel ve somut örnekler verilmesi						
14.	Konuya ilişkin soruların tüm öğrencilere açık olarak yöneltilmesi						
15.	Öğrencilerden gelen sorulara açık ve doyurucu cevaplar verilmesi						
16.	Öğrenci ifade ve cevaplarının pekiştirilmesi, gerektiğinde düzeltilmesi						
17.	Ders sırasında uygun bir eğitim-öğretim ortamının sağlanması						
18.	Ders için ayrılan sürenin ayarlanması ve tam olarak kullanılması						
19.	Konunun özetlenmesi ve öğrencilerle birlikte değerlendirilmesi						
20.	Öğrencilere konu ile ilgili ders dışı etkinliklerinin açıklanması						
Not:		Toplam					
		Ortalama					

DERS DIŞI ETKİNLİKLERİN DENETİMİ GÖZLEM FORMU

Okulun Adı : Denetleme Tarihi :
 Öğretmenin Adı Soyadı : Mezun Olduğu Okul :
 Sicil Numarası : Bölüm ve Branşı :
 Haftalık Ders Saati : Okuttuđu Dersler :

DERS DIŞI ETKİNLİKLERİ		Puanlar					
		0	1	2	3	4	-
1.	Yıllık ders planlarının müfredata ve dersin amaçlarına uygun olarak hazırlanması						
2.	Günlük ders planlarının, zaman, çevre özellikleri ve ortamın dikkate alınarak yapılması						
3.	Dersin amacının gerçekleşmesini sağlayacak öğretimin yapılacağı yerin düzenlenmesi						
4.	Öğretimde kullanılacak araç ve gereçlerin zamanında hazırlanması ve kontrol edilmesi						
5.	Sınav ve değerlendirmelerin uygun zamanlarda ve ilkelere uygun biçimde yapılması						
6.	Testlerde bulunan soruların amaçlara ulaşma derecesini ölçecek şekilde seçilmesi						
7.	Sınıftaki öğrencilerin yakından tanınması, başarılı olmaları için yardım edilmesi						
8.	Öğrenci not defterinin yanında bulundurulması, işlenmiş olması						
9.	Ödev konularının öğrencileri araştırmaya yönlendirecek şekilde seçilmesi						
10.	Ödevlerin zamanında düzeltilip, dağıtılması, yazılı sınavların değerlendirilmesi						
11.	Mesleği ile ilgili gelişmeleri yakından izlemesi ve yararlanması						
12.	Zümre arkadaşları ile işbirliği yapması, öğretimde beraberliği sağlaması						
13.	Sınıf öğretmenliği görevini gereği gibi yerine getirmesi, öğrencilerin başarısını izlemesi						
14.	Öğrencilerle sevgi ve saygıya dayalı ilişkiler içinde bulunması ve geliştirilmesi						
15.	Eğitsel kol çalışmalarının amacına ulaşmasını sağlayacak yardımda bulunması						
16.	Öğrenci velileri ile olumlu ilişkiler içinde bulunması, ilgilenmesi						
17.	Çevrenin değer yargılarını anlaması, geliştirilmesi çaba göstermesi						
18.	Okul içinde yönetici ve diğer personel ile olumlu ilişkilerde bulunması						
19.	Okul yönetimi tarafından verilen görevleri zamanında yapması						
20.	Öğretmenlik meslek onur ve saygınlığına uygun davranışlarda bulunması						
Not:		Toplam					
		Ortalama					

KAYNAKLAR

- Douglas, Hari, R., Bent, Rudyard, K., and Boardman, Charles, W., *Democratic Supervision in Secondary Schools*, Houghtan Mifflin Company, Boston, 1961.
- Ergen, Nurettin, *Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okullarda Ders Teftişi*, Ders Ödevi, Ankara, 1977.
- Ficker, Vistor, B., *Effective Supervision*, Charles E. Merril Publishing Company, Columbus, Ohio, 1975.
- Lateiner, Alfred, *Modern Technigues of Supervision*, Lateiner Publis hing, Santa Barbara, Ca. 1968.
- Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı, *Ders Teftişlerinde Dikkate Alınacak Ortak Esaslar*, Ankara, 1967.
- Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı, *Ders Teftiş Raporlarının Düzenlenmesi ile ilgili Muhtura*, Ankara, 1973.
- Poyrazoğlu, O., Nuri, *Orta Dereceli Okul Öğretmenlerinin Ders Teftişi Yolu ile Değerlendirilmesi*, Ders Ödevi, Ankara, 1977.
- Senemoğlu, Nuray, *Kız Meslek Liselerinde Meslek Derslerinin Teftişi*, Ders Ödevi, Ankara, 1981.
- Taymaz, Haydar, *Teftiş, Kavramlar, İlkeler, Yöntemler*, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No: 113, Ankara, 1982.
- Türkyılmaz, Şevket, *Teftiş Tekniği*, Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümü Ders Notları, Ankara, 1966.